

Poglavlje 19

Ἱπποκράτους Περὶ ἱερῆς νόσου 1

O autoru

Ἱπποκράτης ὁ Κῶος (Hipokrat s Kosa, oko 460. – oko 370. pr. Kr.) najznamenitiji je grčki liječnik, jedna od najvažnijih ličnosti povijesti medicine; često se naziva i ocem medicine. Smatra se utemeljiteljem škole koja je liječništvo utemeljila kao zasebnu znanstvenu disciplinu odvojivši je s jedne strane od filozofije i s druge strane od magijskih i nadriliječničkih praksa.

Hipokratovo učenje sačuvano je u spisima zbirke *Corpus Hippocraticum*, šezdesetak djela uglavnom nepoznatih autora; autorstvo samoga Hipokrata nije dokazano ni za jedan spis. Zbirka okuplja djela takozvane koške škole, središta stjecanja i prakticiranja medicinskoga znanja s otoka Kosa, a nastala je u drugoj polovici V. st. pr. Kr.

Tekstovi hipokratskoga korpusa pripadaju jonskoj prozi; u počecima formiranja proznoga izraza nekoliko važnih medicinskih autora bilo je podrijetlom iz jonske Grčke te je njihov dijalekt postao kanonskim za medicinske tekstove.

O tekstu

Odlomak koji donosimo dio je spisa Περὶ ἱερῆς νόσου (*O svetoj bolesti*) posvećenoga epilepsiji (ili nizu neuroloških poremećaja s epilepsiji sličnim simptomima), za koju se u starini smatralo da je uzrokuju i ljudima daju božanstva. Oспорavajući takva poimanja, hipokratski autor već na početku iznosi stav

da je epilepsija božanska utoliko koliko su i sve ostale bolesti, prouzrokovane prirodnim elementima, božanske. Sveta se bolest prema hipokratskome autoru može liječiti, ali to nikako ne smije biti s pomoću magijskih ili drugih nemedicinskih, odnosno neznanstvenih postupaka.

Od obilježja jonskoga dijalekta, uz uobičajeno jonsko *eta*, ovdje ćemo naići i na nestegnute oblike (*καλεομένης*, *θεοσεβέες*, *δοκέουσιν...*), na *kapa* refleksi umjesto *pi* oblika (*ὅπως* umjesto *ὅπως*), na jonske oblike deklinacije (*προφάσιος*) i drugo (*νόσημα* umjesto *νόσημα*).

Pročitajte naglas grčki tekst.

Hippoc. De morbo sacro 1

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης ὧδ' ἔχει· οὐδὲν τί μοι δοκέει τῶν ἄλλων θειοτέρη εἶναι νόσων οὐδὲ ἱερωτέρη, ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει ἦν καὶ τὰ λοιπὰ νουσήματα, ὅθεν γίνεται. Φύσιν δὲ αὐτῇ καὶ πρόφασιν οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος, ὅτι οὐδὲν ἕοικεν ἐτέρησι νόσοισιν· καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην αὐτοῖσι τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται, κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην τοῦ τρόπου τῆς ἰήσιος ᾧ ἰῶνται, ἀπόλλυται, ὅτι καθαρμοῖσί τε ἰῶνται καὶ ἐπαοιδῆσιν. Εἰ δὲ διὰ τὸ θαυμάσιον θεῖον νομιεῖται, πολλὰ τὰ ἱερά νουσήματα ἔσται καὶ οὐχὶ ἓν, ὡς ἐγὼ ἀποδείξω ἕτερα οὐδὲν ἦσσαν ἐόντα θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα, ἃ οὐδεὶς νομίζει ἱερά εἶναι. Τοῦτο μὲν γὰρ οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ καὶ οἱ τριταῖοι καὶ οἱ τεταρταῖοι οὐδὲν ἦσσαν μοι δοκέουσιν ἱεροὶ εἶναι καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι ταύτης τῆς νόσου, ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν· τοῦτο δὲ ὁρέω μαινομένους ἀνθρώπους καὶ παραφρονέοντας ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος, καὶ πολλὰ τε καὶ ἄκαιρα ποιέοντας, ἓν τε τῷ ὕπνῳ οἶδα πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας, τοὺς δὲ πνιγομένους, τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας ἔξω καὶ παραφρονέοντας μέχρις ἂν ἐπέγρῳνται, ἔπειτα δὲ ὑγιέας ἐόντας

καὶ φρονέοντας ὡσπερ καὶ πρότερον, ἐόντας τ' αὐτέους ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας, καὶ ταῦτα οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις, ἄλλα τε πολλά ἐστι καὶ παντοδαπὰ ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πούλῳς ἂν εἶη λόγος. Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν οἱ πρῶτοι τοῦτο τὸ νόσημα ἀφιερώσαντες τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι οἷοι καὶ νῦν εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες, ὁκόσοι δὴ προσποιέονται σφόδρα θεοσεβέες εἶναι καὶ πλεόν τι εἰδέναι.

Analiza i komentar

Περὶ μὲν τῆς ἱερῆς νόσου καλεομένης

ὧδ' ἔχει·

οὐδὲν τί μοι δοκίει

τῶν ἄλλων

θειοτέρη εἶναι

νόσων

οὐδὲ ἱερωτέρη,

ἀλλὰ φύσιν μὲν ἔχει

ἣν καὶ τὰ λοιπὰ νοσήματα,

ὅθεν γίνεται.

καλεομένης § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto καλουμένης

ἔχει § 231

ὧδ' ἔχει ἔχω + adverb: „biti...” + adverb ili pridjev

μοι δοκίει § 243, jonski umjesto δοκεῖ; glagol otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

εἶναι § 315

θειοτέρη... ἱερωτέρη εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

ἔχει § 231

ἣν odnosna zamjenica ἣν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se na riječ φύσιν; glagol je neizrečen jer je isti kao i u glavnoj rečenici (ἔχει)

γίνεται § 231 (osnove § 325.11), jonski oblik umjesto γίγνομαι

ὅθεν γίνεται odnosni prilog ὅθεν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „odakle”,
„iz čega”

Φύσιν δὲ αὐτῇ
καὶ πρόφασιν
οἱ ἄνθρωποι ἐνόμισαν
θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι
ὑπὸ ἀπειρίας καὶ θαυμασιότητος,
ὅτι οὐδὲν ἕοικεν
ἐτέρησι νούσοισιν·
καὶ
κατὰ μὲν τὴν ἀπορίην
αὐτοῖσι
τοῦ μὴ γινώσκειν
τὸ θεῖον
αὐτῇ
διασώζεται,
κατὰ δὲ τὴν εὐπορίην
τοῦ τρόπου
τῆς ἰήσιος
ᾧ ἰῶνται,
ἀπόλλυται,
ὅτι καθαρμοῖσί τε
ἰῶνται
καὶ ἐπαιδιῶσιν.

ἐνόμισαν § 267, *verbum sentiendi* otvara mjesto akuzativu s infinitivom
εἶναι § 315

θεῖόν τι πρῆγμα εἶναι akuzativ s infinitivom kao dopuna glavnoga glagola
ἐνόμισαν

θαυμασιότητος LSJ θαυμασιότης, ητος, ή, „sklonost čudesnomu, sklonost da se što smatra čudom”; rječnik potvrdu za to rijetko značenje nalazi upravo u našem odlomku

ἔοικεν rekcija: τινι; § 278 bilješka

ὅτι... ἔοικεν uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

κατὰ μὲν... κατὰ δὲ priložne oznake načina uz διασώζεται koordinirane su česticama μὲν... δὲ: „s jedne strane... s druge strane...”

τοῦ μὴ γινώσκειν § 231, jonski oblik umjesto γινώσκειν (osnove § 324.12), poimeničeni infinitiv § 497

τὸ θεῖον αὐτῇ διασώζεται τὸ θεῖον pojam božanskoga (i subjekt u rečenici); αὐτῇ sc. τῇ νόσῳ (*dativus commodi*)

διασώζεται „čuva se, spašava se” (predikat uz τὸ θεῖον); § 231 (osnove § 301.B s. 116)

ἰῶνται § 243

ὅ ἰῶνται odnosna zamjenica ὅ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu; antecedent je zamjenice τοῦ τρόπου

ἀπόλλυται § 418 (osnove § 319.15) sc. τὸ θεῖον αὐτῇ, u opreci prema διασώζεται ἰῶνται § 243

ὅτι... ἰῶνται uzročni veznik ὅτι uvodi zavisnu uzročnu rečenicu

Εἰ δὲ

διὰ τὸ θαυμάσιον

θεῖον νομιεῖται,

πολλὰ

τὰ ἱερὰ νουσήματα

ἔσται

καὶ οὐχὶ ἓν,

ὡς ἐγὼ ἀποδείξω

ἕτερα οὐδὲν ἧσσον ἐόντα

θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα,

ἃ οὐδεὶς νομίζει

ἱερὰ εἶναι.

νομιεῖται § 258, atički futur § 263.2

Εἰ... νομιεῖται pogodbeni veznik εἰ uvodi zavisnu realnu pogodbenu rečenicu
(stvarni uvjet ispunjenja radnje)

ἔσται § 315

πολλὰ ἔσται imenski predikat

ἀποδείξω § 318, glagol otvara mjesto dopuni u akuzativu

ὡς ἐγὼ ἀποδείξω načinski prilog ὡς uvodi zavisnu rečenicu

έόντα § 315, jonski oblik umjesto ὄντα, predikatni particip: „da...”

ἕτερα οὐδὲν ἤσσον... θαυμάσια οὐδὲ τερατώδεα imenska dopuna predikat-
nomu participu u akuzativu

νομίζει § 231, *verbum sentiendi* otvara mjesto dopuni u akuzativu s infinitivom: „da...”

ἄ... νομίζει odnosna zamjenica ἄ uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, odnosi se
na ἕτερα (νουσήματα)

ἱερὰ εἶναι § 315; akuzativ s infinitivom

Τοῦτο μὲν γὰρ

οἱ πυρετοὶ οἱ ἀμφημερινοὶ

καὶ οἱ τριταῖοι

καὶ οἱ τεταρταῖοι

οὐδὲν ἤσσον μοι δοκέουσιν

ἱεροὶ εἶναι

καὶ ὑπὸ θεοῦ γίνεσθαι

ταύτης τῆς νόσου,

ὧν οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν·

τοῦτο δὲ

ὀρέω

μαιομένους ἀνθρώπους

καὶ παραφρονέοντας

ἀπὸ μηδεμιῆς προφάσιος ἐμφανέος,

καὶ πολλά τε
καὶ ἄκαιρα
ποιέοντας,
ἐν τε τῷ ὕπνῳ
οἶδα
πολλοὺς οἰμώζοντας καὶ βοῶντας,
τοὺς δὲ πνιγομένους,
τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε
καὶ φεύγοντας ἔξω
καὶ παραφρονέοντας
μέχρις ἂν ἐπέγρωνται,
ἔπειτα δὲ ὑγίεας ἐόντας
καὶ φρονέοντας
ὥσπερ καὶ πρότερον,
ἐόντας τ' αὐτέους
ὠχρούς τε καὶ ἀσθενέας,
καὶ ταῦτα
οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις,
ἄλλα τε πολλά ἐστὶ καὶ παντοδαπὰ
ᾧν περὶ ἐκάστου
λέγειν
πουλὺς ἂν εἴη λόγος.

μοι δοκέουσιν § 243, jonski oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2: „da...”

οὐδὲν ἦσσόν ἱεροὶ εἶναι nominativ s infinitivom § 491.2

Τοῦτο μὲν... τοῦτο δὲ paralelizam koordiniran česticama μὲν i δὲ: „prvo..., a drugo...”; čestice dodatno ističu i promjenu subjekta

γίνεσθαι infinitiv iz drugoga nominativa s infinitivom koji ovisi o glavnome glagolu, dopuna je toga infinitiva ὑπὸ θεοῦ, prijedložni izraz uzročnoga značenja („pod utjecajem, zbog...”)

ἔχουσιν § 231 (osnove § 327. 13)

ὧν... ἔχουσιν odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, antecedenti su nominativi iz glavne rečenice; za konstrukciju glagola s *gen. modi* LSJ ἔχω B.II.2.b

θαυμασίως LSJ θαυμάσιος A.3. οὐ θαυμασίως γ' ἔχουσιν „(pa ipak te groznice) nisu predmet čuđenja”

ὀρέω § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ὀράω, akuzativi koji slijede dopune su ovomu glagolu

μαινομένους § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας

ποιέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto ποιοῦντας

οἶδα § 317.4, akuzativi koji slijede dopuna su ovomu glagolu

οἰμώζοντας § 231

βοῶντας § 243

τοὺς δὲ πνιγομένους τοὺς δὲ καὶ ἀναΐσσοντάς τε καὶ φεύγοντας § 231

παραφρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto παραφρονοῦντας ἐπέγρωνται složenica ἐγείρω, § 292; osnovu vidi LSJ s. v.

μέχρις ἂν ἐπέγρωνται vremenski veznik μέχρις uvodi zavisnu vremensku rečenicu pogodbenoga značenja (eventualna iterativna rečenica): „dok god ne...”

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

φρονέοντας § 243, jonski (nestegnuti) oblik umjesto φρονοῦντας

έόντας § 315, jonski oblik (nestegnuti) umjesto ὄντας

έστι § 315

πολλά έστι imenski predikat

παντοδαπά (έστι) imenski predikat

λέγειν § 231

είη § 315

ὧν περὶ ἐκάστου λέγειν πούλυς ἂν εἶη λόγος odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu: „od toga...”

Ἐμοὶ δὲ δοκέουσιν

οἱ πρῶτοι

τοῦτο τὸ νόσημα

ἀφιερῶσαντες

τοιοῦτοι εἶναι ἄνθρωποι
 οἷοι καὶ νῦν εἰσι
 μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες,
 ὁκόσοι δὴ προσποιέονται
 σφόδρα θεοσεβέες εἶναι
 καὶ πλέον τι εἰδέναι.

δοκέουσιν § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto δοκοῦσιν, otvara mjesto nominativu s infinitivom § 491.2

οἱ ἀφιερῶσαντες § 267

τοιοῦτοι... οἷοι... ὁκόσοι niz korelativnih rečenica koje uvode korelativne zamjenice: „takvi... koji... koliki...”

εἶναι § 315

εἶναι ἄνθρωποι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰσι § 315

εἰσι μάγοι τε καὶ καθάρται καὶ ἀγύρται καὶ ἀλαζόνες imenski predikati καθάρται čistitelji, oni koji izvode ritual pročišćavanja

προσποιέονται § 243, jonski nestegnuti oblik umjesto προσποιῶνται, otvara mjesto nominativu s infinitivom

εἶναι § 315

θεοσεβέες εἶναι nominativ s infinitivom, § 491.2

εἰδέναι § 317.4, nominativ s infinitivom § 491.2 (nominativ se ne ponavlja)